

3

Teoretiske modeller og problemstillinger

Skodsborg Observations- og behandlingshjem har været min arbejdsmæssige base siden 1982, og omsorgen for de anbragte små børn fylder således meget. Sådan er det også i dette kapitel og i denne bog, men nødvendigheden af at hente inspiration udefra har altid karakteriseret vores institution.

3.1

En teoretisk model

Per Schultz Jørgensen m.fl. 1993

Som teoretisk fundament i denne bog har jeg valgt at belyse samspillet mellem belastning, sårbarhed, konsekvenser og beskyttende faktorer. Per Schultz Jørgensen m.fl. lavede i 1993 en undersøgelse af risikobørn – set fra en forskningsmæssig synsvinkel. Fra denne undersøgelse er den teoretiske model hentet.

Området er kendt, men det gør det ikke mindre udfordrende. *Hvordan udvikler sårbare børn modstandsdygtighed*, således at de kan overkomme de belastninger, de møder på deres vej? Der findes ikke et endegyldigt svar, idet kompleksiteten i faktorernes samspil ikke kender nogen grænse, men begreber og problemstillinger analyseres, og herved afdækkes muligheder for at udvikle forebyggelsesstrategier.

Som en direkte fortsættelse af arbejdet med den teoretiske model rejser der sig et nyt spørgsmål, nemlig: *Hvordan udnytter barnet bedst de ressourcer, det har?* Er vi i vores omsorg, behandling og undervisning parate til at møde det enkelte barn netop dér, hvor det udnytter sine potentielle ressourcer optimalt? Hvorvidt dette er tilfældet, afhænger bl.a. af balancen mellem udfordringer og

de potentielle ressourcer. Angst såvel som tryghed kan være både hæmmende og fremmende for processen. Udvikling er en mulighed, men processen kan også indebære stagnation og forfald.

Udgangspunktet for undersøgelserne *Med hjerte og forstand. De tidlige anbringelser* (Thormann & Guldberg, 2003) og *Børn i krise* (Thormann, Boesen & Nielsen, 1990) er børn, der på et tidligt tidspunkt i deres liv er blevet adskilt fra deres forældre og anbragt på døgninstitution. Alene disse omstændigheder gør dem til det, man kalder *risikobørn*.

I 1993 tog Det tværministerielle børneudvalg initiativet til en undersøgelse, som blev foretaget af Per Schultz Jørgensen m.fl.: *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?* Hvilke forslag har vi i dag til behandling på området?

Udgangspunktet for undersøgelsen var først og fremmest en analyse af årsager og symptomer i forbindelse med belastende opvækstvilkår. Analysen vægter de sociale og psykologiske forhold og er udarbejdet på grundlag af ca. 120 danske og internationale undersøgelser, hovedsagelig gennemført i årene 1985-93. Det fremgår tydeligt af undersøgelsen, at forskningen har ændret karakter i løbet af de sidste årtier. Tidligere så man forskningsresultater opstillet lineært i et direkte årsag-virkningsforhold, men udviklingen er gået i retning af også at inddrage det enkelte individs individuelle reaktionsmønstre. Dette har betydet et såkaldt cirkulært årsag-virkningsforhold, der forenklet kan fremstilles som i nedenstående model.

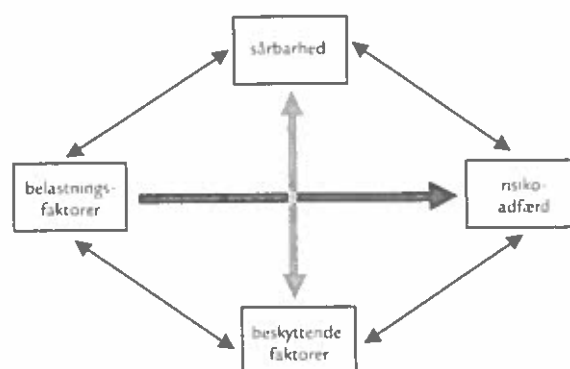

Fig. 1. Model af samspillet mellem belastning og risiko. (Kilde: Jørgensen et al., 1993; Dencik, Jørgensen & Sommer, 2008).

Modellens pile udtrykker, at der er tale om en dynamisk helhed, hvis dele lader sig påvirke af hinanden. En aktuel belastning for et menneske kan f.eks. reduceres vha. beskyttende faktorer, og resultatet kan være formindsket sårbarhed, hvilket betyder, at den enkelte har forøget sin modstandsdygtighed. »Tidlige stresspåvirkninger kan føre til en art sårbarhed, som stiller barnet dårligere ved en senere fornyet stresspåvirkning – og da måske afstedkommer permanente skader. En tidlig belastning kan imidlertid også føre til udbygget modstandskraft, der så forøger ressourcerne ved senere belastning« (Jørgensen et al., 1993).

Modellen set i forhold til kontinuitet og diskontinuitet på en døgninstitution

Med udgangspunkt i vore egne undersøgelser kan vi udlede, at brud mellem et barn og det eller de mennesker, det er knyttet til, betyder en belastning, der forårsager øget sårbarhed og svækket modstandskraft. Det viser sig ved forskellige symptomer, og det er tydeligt, at sårbarheden hos barnet forøges yderligere, hvis der atter sker et brud mellem barnet og en person, det har knyttet sig til. I så fald kan vi se en mere *generel* sårbarhed hos det pågældende barn.

Når vi taler om brud, bruger vi ordet bredt. Brud kan således foregå i den daglige rutine, f.eks. når en vikar overtager pasningen af en gruppe børn, mens det faste personale er til 'stuemøde'. Børnene ville naturligvis reagere, hvis vi ikke havde iværksat forskellige beskyttende faktorer, som reducerer belastningen. Vikaren er stuenes faste vikar; hun og børnene kender hinanden godt. Vedkommende er løbende orienteret om bevægelser hos det enkelte barn såvel som i gruppen. Når det faste personale kommer tilbage fra møde, giver vikaren en orientering om, hvordan børnene har haft det, mens hun har passet dem. Den overlappings-tid, der er både før og efter vikarens arbejde i gruppen, er en meget vigtig beskyttende faktor, der fremmer miljøets forudsigelighed for børnene.

Brud kan imidlertid også være: